

Övning: samtal om känslor, rättigheter och våld

Den här övningen används i Gruppspår barn och unga med funktionsnedsättning som utvecklats av Barnafrid och Myndigheten för delaktighet. Gruppspåret utgår från Basprogram om våld mot barn och unga och riktar sig till personal i alla verksamheter som kommer i kontakt med barn och unga med funktionsnedsättning.

Övningen innebär att deltagarna får prova hur det är att använda pekprat och ritprat för att prata om känslor, rättigheter och våld. Syftet är en ökad trygghet att använda visuella kommunikationsstöd i samtal om våld.

Övningen har tagits fram med stöd av Dart, en specialistenhet för kommunikationsstöd och digital delaktighet i Västra Götalandsregionen. Den ger dig som utbildningsledare en grund att utgå från när du genomför övningen. Är du van att leda grupper kan du förhålla dig mer fritt till instruktionerna.

Övningen utgår från att deltagarna är ovana vid att använda visuella kommunikationsstöd. Om ni i er verksamhet har kunskap om, och är vana vid att använda, olika kommunikationsstöd kan ni istället utgå från dem när ni genomför övningen.

Tidsåtgång

I grundupplägget för gruppspåret är det 20 min avsatt för arbete med övningen. Om ni har tid och möjlighet kan ni lägga mer tid på övningen och ha ett uppföljande samtal i helgrupp.

Förberedelser

- Skriv ut övningens samtalskartor, som finns på Barnafrids kunskapsportal, till varje par.
- Ta med papper och pennor till varje grupp.
- Fundera på hur du kan göra övningen så trygg som möjligt för deltagarna, till exempel genom att låta deltagarna arbeta i sina egna arbetsgrupper.

Genomförande

- Informera deltagarna om syftet med övningen och att de ska prova att använda kommunikationsstöd.
- Beskriv om arbetet kommer återkopplas i helgrupp eller inte.
- Dela upp arbetsgruppen i par.
- Använd powerpointbilderna för att introducera arbetet med respektive kommunikationsstöd.
- Låt grupperna prova att prata med hjälp av ritprat.
- När halva tiden har gått, avbryt deltagarna och låt dem prova pekprat med hjälp av samtalskartan.
- Var tillgänglig för deltagarnas frågor och behov av förtydliganden.
- Om tid finns, samlar upp deltagarnas erfarenheter och tankar i helgrupp.

Anpassning av övningen

Eftersom övningen består av visuellt stöd bygger den på att alla deltagare ser. Om så inte är fallet kan de deltagare som har en synnedsättning tilldelas rollen som observatör och lyssna på ett samtal som genomförs av två andra.

Be deltagarna att syntolka seriesamtalet och vad samtalskartan innehåller. Efter övningen kan observatören beskriva vad hen hörde och gruppen kan tillsammans reflektera utifrån frågorna nedan.

Observatörsrollen kan även användas i grupper med deltagare utan synnedsättning för att stärka gemensamt lärande.

Frågor

- Vad uppfattade observatören hände i samtalet?
- Hur påverkades samtalet och interaktionen av användningen av rit- eller pekprat?

1. Ritprat

Att ritprata innebär att stödja ett samtal genom att samtidigt rita det viktigaste i det som sägs. Syftet med ritprat är att förtydliga det som sägs. Det kan göras med till exempel enkla figurer, symboler som pilar och liknande.

Fördelar med ritprat är:

- ett långsammare och anpassat tempo i samtalet
- att både se det ritade och höra talet
- att bild och text finns kvar och är ett stöd för minnet
- ökad självständighet då barnet eller den unge med hjälp av stöd kan klara mer själv.

Det finns flera sätt att ritprata på. I den här övningen kommer deltagarna att prova seriesamtal. Det innebär att dela upp en berättelse om något som har hänt, eller ska hända, i flera delar.

Instruktioner för ritprat

- Er uppgift är att prova att beskriva hur något kan kännas bra eller inte bra med hjälp av ritprat.
- Rita upp ett rutnät på ditt papper. Du kan rita fler rutor och använda fler papper senare om det behövs.
- Gör en liten ruta i den första rutan högst upp i vänster hörn. I den lilla rutan ritar du ämnet som samtalet handlar om.
- Berätta för din kollega om något som du varit med om som kändes bra eller inte bra i kroppen, samtidigt som du ritar det du berättar om i rutorna.
- Välj gärna en situation som är personlig, men inte privat.
- Rita enkelt. Poängen med ritprat är att stödja samtalet, inte att rita fint.

2. Pekprat med samtalskarta

Att pekprata innebär att stödja ett samtal genom att samtidigt peka på ett antal bilder, symboler eller fotografier. Pekprat kan användas både före, under och efter en aktivitet.

Syftet med pekprat är att förstärka det som sägs och möjligheten att uttrycka sig med hjälp av ett bildstöd. Bilderna kan vara samlade på en samtalskarta som är anpassad för en viss situation, tema eller aktivitet.

Fördelar med pekprat är:

- att samtalskartan kan ge barnet eller den unge stöd i vad hen kan säga och ett sätt att säga det på
- det blir lättare att förstå orden genom att både se bilden och höra talet
- ökad självständighet då barnet eller den unge kan utveckla sitt ordförråd.

I den här övningen används pekprat utifrån en samtalskarta om rättigheter, våld och kroppslig integritet. Samtalskartan är ett övningsmaterial som är uppdelat i tre delar. En grundläggande karta om våld, kropp och känslor, en med ord anpassade för barn och en för tonåringar och unga vuxna.

Instruktioner för pekprat med samtalskarta

- Övningen innebär att beskriva att barnets eller den unges rätt till sin egen kropp och att andra inte får slå eller göra hen illa på något sätt.
- Den ena personen får rollen som barn eller ung person och den andra som personal (alla kommer få prova båda rollerna). Välj om det handlar om ett barn, en tonåring eller ung vuxen och använd samtalskartorna utifrån det.
- Utgå från punkterna i powerpointpresentationen (de beskrivs även s på nästa sida) och använd era egna ord och samtalskartan för att beskriva barnet eller den unges rätt att inte utsättas för våld.

Använd samtalskartan och pekprat för att säga:

- Din kropp din egen och det är du som bestämmer över den.
- Du har rätt att inte utsättas för våld. Ingen annan får göra dig illa genom att slå dig eller röra vid din kropp på sätt som känns obehagliga eller skrämmande.
- Ingen får heller skrämma, hota eller tvinga dig att göra något känns obehagligt eller läskigt.
- Det är inte ditt fel om en vuxen eller annat barn eller ungdom gör dig illa, skrämmar eller hotar dig.
- Om någon gör ett barn eller ung person illa är det vanligt att hen skäms och bli rädd. Då är det viktigt att prata med en vuxen hen litar på för att få hjälp.
- Vad tror du att vuxna kan göra för att barn och unga ska våga berätta för dem om något hemskt har hänt?

Valfri återkoppling i helgrupp

I gruppspåret ingår av utrymmesskäl inte en gemensam återkoppling i helgrupp. Om det finns tid för det i er verksamhet, kan du samla gruppen och låta deltagarna dela med sig av sina erfarenheter av övningen.

Utgå från frågorna nedan. Avsluta gärna samtalet med en runda där deltagarna berättar vad de tar med sig från övningen tillbaka till sitt arbete.

Uppföljande frågor

- Hur var det att ritprata?
- Hur var det att pekprata?
- Vad var lätt?
- Vad var svårt?
- Vad hade kunnat göra det enklare?
- Vad tar ni med er från övningen?